

ปฏิรูปศึกษาเพื่อแก้ไขปัญหา และปฏิรูปเศรษฐกิจและสังคม

Educational reform for problem-solving and socio-economic reformation

รองศาสตราจารย์ วิทยากร เชียงกุล¹

บทคัดย่อ

การบริหารจัดการการศึกษาไทยในระดับทั่วทั้งประเทศยังมีปัญหาทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ การจะปฏิรูปการศึกษาให้สามารถพัฒนาคนให้มีทั้งความรู้/ทักษะที่จะใช้พัฒนาทั้งชีวิตตนเองและช่วยพัฒนาเศรษฐกิจสังคมได้ดี จึงเป็นเรื่องที่จะช่วยแก้ปัญหาและพัฒนาเศรษฐกิจสังคมได้อย่างสำคัญ ผู้เขียนได้เสนอแนวคิดหลัก 3 เรื่อง คือ 1) แนวทางการปฏิรูปการบริหารจัดการการศึกษา ประกอบไปด้วย การปฏิรูป ผู้บริหาร สถาบัน ครูอาจารย์ ให้เป็นมืออาชีพ ที่มีคุณภาพ/ประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น การปฏิรูปโครงสร้างระบบการบริหารจัดการให้เป็นแบบกระจายอำนาจและความรับผิดชอบไปที่สถานศึกษา และการปฏิรูปหลักสูตรวิธีการเรียนการสอน การวัดผล ให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ ประยุกต์ใช้ เป็น มีความรู้/ทักษะที่ใช้งานในโลกสมัยใหม่ได้จริง 2) เน้นการปฏิรูปการเรียนรู้ การวิจัยและพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับประเทศไทย เพื่อที่จะแข่งขันและร่วมมือ และอยู่รอดอย่างมีคุณภาพชีวิตในโลกยุคใหม่ได้ 3) ควรกำหนดเป้าหมายการศึกษาที่ลึกซึ้งกว่าแค่การสร้างมนุษย์เศรษฐกิจ คือ การสร้างมนุษย์ให้รู้จักตัวเองและสังคม มีจิตสำนึกที่จะช่วยกันสร้างสังคมที่สันติสุข ไม่ใช่แค่พัฒนาความฉลาดทางปัญญา แต่ต้องพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดทางสังคมอย่างถือเป็นเรื่องสำคัญด้วย

คำสำคัญ: ปฏิรูปการศึกษา ปฏิรูปการวิจัยและพัฒนา เป้าหมายการศึกษาเพื่อสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์

¹นักวิชาการอิสระ

Abstract

The administration of Thailand's education reveals that there are problems both in terms of quantity and quality. The objective is to reform education to develop people with the relevant manufacturer skills to develop their own social and economic development as well. It is a matter that will help solve problems and develop the social economy significantly. The authors propose three main issues as follows: 1) reform the management of education including the reform of the management of teachers have to be professional with quality/performance for improvement information system which is structural reform management systems and management should be decentralized and the responsibility to study and reform primary clients; methods of teaching measurement results for learners to think critically, ready to be applied as skills that the modern world has oriented reforms; 2) learning clients' research and the cultures of science and technology fields suitable for Thailand to compete and cooperate and survive with the quality of life in the modern world; and, 3) the goal of a deeper study than just the creation of the human economy is to create human beings to know oneself and society. Having consciousness to help each other build up a peaceful society, and not merely to develop intellectual intelligence but also emotional intelligence and social intelligence are important.

Keywords: education reform, reform of research and development, educational goals to create perfect human beings.

บทนำ

การศึกษาไทยโดยภาพรวมมีปัญหาทั้งเรื่องการให้บริการที่ไม่ทั่วถึง ไม่เป็นธรรม และคุณภาพ/ประสิทธิภาพที่ยังด้อยกว่าหลายประเทศ คนไทยต้องพยายามปฏิรูปการศึกษาทั้งในเรื่องการปฏิรูประบบการบริหารจัดการศึกษาในเรื่องสำคัญๆ การปฏิรูปหลักสูตรวิธีการเรียนรู้ การสอน การวัดผล การวิจัย และเผยแพร่ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสม และการตั้งเป้าหมายการศึกษาเพื่อการพัฒนาประชาชนให้เป็นคนเก่งและคนดี มีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมมากกว่า แค่เรื่องความรู้ทักษะเพื่อพัฒนามนุษย์เศรษฐกิจ การศึกษาจะแก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคมได้ดี ต้องมีเป้าหมายการพัฒนาทุกด้านเพื่อสร้างสังคมที่ประชาชนมีความสุข ความพอใจ มากกว่าการเน้นความเติบโตทางวัตถุ

1. แนวทางการปฏิรูปการบริหารจัดการทางด้านศึกษา

การจะสร้างพลเมืองที่มีความคิดอ่าน อุทิศเสียใจคอ ทักษะ และความรู้/ทักษะแบบใหม่ที่จะใช้งานในโลกยุคใหม่ได้ดี ควรทำใน 3 เรื่องใหญ่คือ

- 1) ปฏิรูปผู้บริหารสถาบันการศึกษา ครู, อาจารย์
- 2) ปฏิรูปโครงสร้างระบบการบริหารจัดการ
- 3) ปฏิรูปหลักสูตร วิธีการเรียน การสอน การวัดผล

ครูอาจารย์คือผู้มีบทบาทสำคัญที่สุดในกระบวนการจัดการศึกษาจำเป็นที่จะต้องปฏิรูปครู, อาจารย์ให้มีความรู้ ทักษะ คุณสมบัติ แบบใหม่ เช่น ใฝ่รักการอ่าน คิดวิเคราะห์หรืออย่างมีเหตุผลเป็น พวกเขาจึงจะสามารถสอนแบบใหม่และเป็นแรงบันดาลใจให้ลูกศิษย์ได้

การปฏิรูปโครงสร้างการบริหารจัดการ กล่าวโดยสรุปคือ กระจายอำนาจงบประมาณ ความรับผิดชอบ ไปที่ท้องถิ่น เขตการศึกษา สถานศึกษาโดยตรงเพิ่มขึ้น โดยทยอยอย่างมีจังหวะขั้นตอนสำหรับท้องถิ่นและสถาบันการศึกษาที่มีความพร้อม เพื่อทำให้เกิดการบริหารที่คล่องตัว ยืดหยุ่น มีประสิทธิภาพสูงกว่าการบริหารแบบรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง และส่งการไปตามลำดับชั้น และที่สำคัญคือการปฏิรูปการบริหารบุคคล ให้ครูอาจารย์ได้พัฒนาความรู้ ความสามารถ อย่างเป็นอิสระประชาธิปไตยเพิ่มขึ้น และได้ผลตอบแทนตามผลงานเพิ่มขึ้น ลำดับแรกคือ ปฏิรูปอาจารย์ที่สอนคณะศึกษาศาสตร์ ครุศาสตร์ ผู้มีหน้าที่สำคัญในการฝึกหัดครูรุ่นใหม่

หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนก็ควรปฏิรูปใหม่ เปลี่ยนจากการสอนแบบบรรยายให้นักเรียนจำประมวลความรู้ไปสอบ เป็นการเรียนรู้แบบสัมมนา ทดลอง ทำโครงการ ทำวิจัย ทำความเข้าใจปัญหาและวิธีการแก้ปัญหา ที่ผู้เรียนจะต้องอ่าน ค้นคว้า เรียนรู้ด้วยตัวเองมากขึ้น ครูเปลี่ยนจากผู้บรรยายเป็นโค้ช เป็นผู้เอื้ออำนวยให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ที่ผู้เรียนต้องฝึกการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประยุกต์ใช้เป็นฝึกภาคปฏิบัติ วิจัย ทำโครงการแก้ปัญหา การฝึกทำงานเป็นทีม แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกันและกัน ซึ่งคือกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากกว่าการนั่งฟังคำบรรยายเพื่อจำไปสอบ

การประเมินผล ควรต้องเปลี่ยนตามให้สอดคล้องกับหลักสูตร และวิธีการสอนการเรียนแบบฝึกให้คนคิดวิเคราะห์ อภิปราย ลงมือปฏิบัติ ฯลฯ ให้ผู้เรียนเข้าใจว่าการประเมินผลเป็นกระบวนการเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ต่อของผู้เรียนเป็นหลัก ผู้เรียนควรรู้จักที่จะประเมินตนเองได้ เพื่อนควรช่วยกันประเมินได้ ครูช่วยกันประเมินนักเรียนในโรงเรียนของตน ในชั้นประถม มัธยม ครูประจำชั้นควรเป็นครูประจำชั้นของเด็กกลุ่มเดิม (ซึ่งไม่ควรมากกว่าชั้นละ 30 คน) ที่เลื่อนชั้นไปอย่างต่อเนื่อง ครูผู้นั้นจะได้ออกแบบการพัฒนาความก้าวหน้าของลูกศิษย์กลุ่มเดิมของตนในทุกด้านรวมทั้งการพัฒนาพฤติกรรม อุปนิสัย ความนึกคิด ค่านิยม ฯลฯ ได้อย่างใกล้ชิด

วิธีการสอน, สอบแบบเก่านั้น ครูแต่ละคนเข้ามาสอนแต่วิชาการและโรงเรียนจัดการสอบแบบมาตรฐานที่เน้นการวัดว่าใครเก่งกว่าใคร แค่นั้น เป็นวิธีที่ล้าหลังและมีผลเสีย ทำให้ผู้เรียนเครียด มองว่าการเรียนการสอนเป็นเรื่องแข่งขันกันกับคนอื่นมากกว่าเพื่อการพัฒนาตัวเอง แข่งกับตัวเอง การสอบหรือประเมินผลนักเรียนแบบใหม่ควรทำโดยครูในโรงเรียนเองแบบวัดความก้าวหน้าของนักเรียนแต่ละคนเรียนรู้อะไรเพิ่มขึ้นแค่ไหนอย่างไร เพื่อที่จะหาทางช่วยให้พวกเขาแต่ละคนว่าเขาให้เรียนรู้ได้ดีขึ้น แต่ทั้งนี้ต้องเร่งรัดพัฒนาครูอาจารย์ให้มีความรู้ทักษะเรื่องผลการประเมินผล ซึ่งเป็นความรู้/ทักษะที่สำคัญที่นักการศึกษาต่างประเทศที่เข้ามาวิจัยระบบการศึกษาไทยเคยมองว่าครูอาจารย์ไทยยังมีความรู้เรื่องผลการประเมินผลน้อยมาก²

หลักสูตร วิชาพื้นฐานที่สำคัญ เช่น การอ่าน คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ตั้งแต่ชั้นประถมควรปรับให้เน้นการเข้าใจประเด็นสำคัญเพื่อไปใช้งานในโลกจริงต่อไปได้

²Joint OECD-UNESCO Review of The Education System of Thailand 2015

หลักสูตรการศึกษาในระดับมัธยมปลายถึงมหาวิทยาลัย ควรรวมสาขาวิชาปรัชญา ประวัติศาสตร์ การบริหารจัดการ การเมือง สังคมวิทยาแนววิพากษ์ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจกระบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม เข้าใจบริบทสังคมจริง นักเรียนนักศึกษาไทยควรศึกษาสังคมไทยในระบบโลกทั้งมิติทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ระบบนิเวศ (รวมวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี) อย่างสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน เพื่อให้ผู้เรียนจะได้เข้าใจมิติทั้ง 4 ด้านของสังคมอย่างเป็นองค์รวมเพิ่มขึ้น แทนที่จะเรียนแต่ละวิชาแบบแยกเป็นส่วนๆ อย่างกลไก ซึ่งทำให้ผู้เรียนเข้าใจและเห็นวิธีแก้ปัญหาได้เพียงบางส่วน แต่ไม่เห็นภาพใหญ่ทั้งระบบ (เปรียบเทียบการไปเรียนรู้จักรายละเอียดของต้นไม้บางชนิด แต่ไม่รู้จักป่าทั้งป่า)

การจัดการศึกษาที่ดีควรต้องรวมถึงการสัมผัส, สังเกต, วิจัย เรียนรู้กรณีศึกษา ท้องถิ่นและประเทศไทยในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจสังคมโลก เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจทั้งภาพย่อยและภาพใหญ่ของระบบเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม ระบบนิเวศ อย่างเชื่อมโยงเป็นองค์รวมทั้งผู้เรียนและครูอาจารย์ต้องศึกษาวิเคราะห์จากปัญหาต่างๆ ในสังคมจริง ระดับสังคมหมู่บ้าน อำเภอ จังหวัด โรงเรียน มหาวิทยาลัย อย่างเข้าใจความเชื่อมโยงกับโครงสร้างและปัญหาในระดับประเทศ ระดับภูมิภาคอาเซียน และระดับโลกทั้งโลก

การสอนแบบเน้นการจดจำข้อมูลแบบยุคก่อนมีความจำเป็นลดลง เพราะความรู้ในยุคนี้ผู้เรียนสามารถค้นหาข้อมูลจากเว็บไซต์ค้นหา เช่น Google และเว็บไซต์ค้นหาและคลังข้อมูลความรู้อื่นๆ ได้ไม่ยาก (รวมทั้งสามารถเลือกศึกษาออนไลน์จากมหาวิทยาลัยและสถาบันที่เปิดหลักสูตรสอนออนไลน์ได้ฟรี หรือเสียค่าใช้จ่ายต่ำในกรณีที่ต้องการเรียนให้จบเพื่อรับวุฒิปริญญา) เรื่องที่สำคัญยากกว่าคือการสอนให้ผู้เรียนรักในเรื่องการอ่าน, การค้นคว้าหาความรู้ และรู้ว่าจะค้นหา คัดแยก ประเมินข้อมูลว่าอะไรบ้างที่เกี่ยวข้อง สำคัญ น่าเชื่อถือได้มากน้อยเพียงไร รู้จักการคิด วิเคราะห์ ตีความ และนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ได้อย่างไร³

ปัจจุบันถึงประชาชนไทยจะใช้เครือข่ายคอมพิวเตอร์ผ่านโทรศัพท์มือถือและคอมพิวเตอร์ชนิดต่างๆ ค่อนข้างสูงโดยเฉพาะในหมู่เด็กและเยาวชนคนหนุ่มสาว แต่ส่วนใหญ่ยังใช้เพื่อการสื่อสารส่วนตัวและเพื่อความบันเทิงแบบตลาดมากกว่าเพื่อการ

³วิทยากร เชียงกูล. สภาวะการศึกษาไทย 2561/2562 การปฏิรูปการศึกษาในยุคดิจิทัล. สกศ. มกราคม 2563

หาความรู้หรือความบันเทิงแบบมีเนื้อหาสาระและหรืออย่างมีศิลปวัฒนธรรมในระดับช่วยพัฒนาภูมิปัญญา รสนิยม การที่คนไทยใช้เทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารและการสื่อสารกันมาอาจดูทันสมัย เทคโนโลยีเป็นเพียงเครื่องมือที่คนไทยอาจใช้ประโยชน์ได้เพียงบางส่วน ไม่ได้ใช้เพื่อพัฒนาสติปัญญาอย่างแท้จริง การปฏิรูปการศึกษาจึงต้องทำความเข้าใจในเรื่องนี้อย่างถ่องแท้

แนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ที่สำคัญที่สุดคือ การส่งเสริม กระตุ้น สร้างแรงจูงใจให้เด็ก เยาวชน พลเมือง สนใจการอ่าน การค้นคว้าเรียนรู้ และรู้จักวิธีการค้นหาข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยตนเองได้เพิ่มขึ้น รู้จักคัดเลือก ประเมิน วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูล (ที่ในยุคปัจจุบันอาจสืบค้นจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้มากมาย) เพื่อให้ได้ความรู้ ความเข้าใจที่เราสามารถอธิบาย ถ่ายโอนให้ใช้งานได้ เป้าหมายของการเรียนในโลกยุคข้อมูลข่าวสารคือ นอกจากเพื่อจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจปัญหาต่างๆ ในโลกสมัยใหม่แล้ว ผู้เรียนควรได้เรียนรู้จักวิเคราะห์ว่าอะไรคือปัญหาและคิดหาวิธีแก้ปัญหา และการตระหนักว่าเราแต่ละคนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมใหญ่ และเราแต่ละคนสามารถมีส่วนร่วมร่วมสร้างสังคมทั้งระดับประเทศและระดับองค์กร ชุมชน โลก ให้ดีขึ้นด้วย

การเรียนรู้ที่สำคัญมีประโยชน์ มีหลายแบบ เช่น การเรียนรู้แบบเพื่อแก้ปัญหา (Problem Based Learning) ทั้งผู้สอนและผู้เรียนควรศึกษาทำความเข้าใจว่าปัญหาต่างๆ ในสังคมนั้นมีทั้ง 1. ปัญหาเชิงเทคนิคที่มักเห็นได้ชัด ซึ่งแก้ได้ด้วยการลงทุน และการบริหารจัดการ และ 2. ปัญหาเชิงโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจการเมืองที่ต้องการการวิเคราะห์ภาพรวมอย่างวิพากษ์ คิดและทำเชิงปฏิรูประบบโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองอย่างจริงจัง จึงจะนำเสนอ/พัฒนาประเทศอย่างได้ผล

การเรียนรู้แบบร่วมมือกัน (Cooperative and Collaborative Learning) อภิปรายแลกเปลี่ยนกันเอง ทำงานเป็นกลุ่ม เป็นแนวทางการเรียนรู้ที่จะช่วยให้การเรียนรู้สนุก น่าสนใจ และเป็นกระบวนการการเรียนรู้ที่จะเพิ่มความรู้ ทักษะ ที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในโลกการทำงานจริงได้เพิ่มขึ้น สมองของมนุษย์เราวิวัฒนาการมาในลักษณะเป็นสมองเพื่อสังคม (Social Brain) ที่พยายามเข้าใจผู้อื่น สื่อสาร ได้รับการยอมรับ และทำงานกับผู้อื่นเพื่ออยู่รอดได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีชีวิตที่ดีขึ้น⁴

⁴Cooperative Learning, Collaborative Learning in Lieberman, Matthew Ad. Social Why our Brains are Wired to Connect. Broadway Book, 2013. www.wikipedia.org

เรื่องที่ถูกกล่าวมาทั้งหมด มีองค์ความรู้ที่อยู่ในโลกนี้รวมทั้งในประเทศไทยด้วย มากพอที่เราจะศึกษาค้นคว้า แปร ดัดแปลงจากต่างประเทศ และเรียนรู้จากครู อาจารย์ นักวิชาการไทยที่เก่งๆ จากงานวิจัยและหนังสือต่างๆ ได้ ประเด็นสำคัญคือ ต้องฝึกฝนให้ผู้เรียนโดยเฉพาะคนที่จะเรียนเพื่อไปเป็นครูอาจารย์ ให้เป็นคนรักการอ่าน รักการเรียนรู้แบบนักวิชาการที่สนใจค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัยปัญหาและหาทางออกอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ มีเหตุผล, มีหลักฐานพยาน มีการทดลองยืนยันได้ รวมทั้งพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ และความฉลาดทางสังคม พัฒนาภาวะผู้นำและความสามารถในการสื่อสาร เข้าใจและทำงานร่วมมือกับผู้อื่นได้ดีขึ้น

2. ปฏิรูปการเรียนรู้, วิจัยและพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีที่เหมาะสม

การวิจัยและพัฒนาที่จะช่วยพัฒนาทางการศึกษาและทางเศรษฐกิจให้เจริญก้าวหน้าได้ หมายถึงการสร้างเผยแพร่องค์ความรู้และเทคโนโลยีใหม่และรู้จักประยุกต์ใช้เป็น แก้ปัญหาและพัฒนาตนเอง อาชีพการงาน และพัฒนาสังคมได้อย่างเหมาะสม

การที่ไทยใช้นโยบายแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่พึ่งพาการลงทุนและการค้ากับต่างชาติ ทำให้ทั้งภาครัฐและเอกชนของไทยนิยมสั่งซื้อความรู้และเทคโนโลยีจากต่างประเทศมากกว่าที่จะส่งเสริมการวิจัย และพัฒนาความรู้และเทคโนโลยีจากภายในประเทศเอง นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจแบบนี้ทำให้เศรษฐกิจโดยรวมเจริญเติบโต (มูลค่าของสินค้า บริการ ที่คำนวณออกมาเป็นผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ GDP) ได้ในระดับหนึ่ง แต่เป็นการเติบโตที่เน้นภาคการผลิตขนาดใหญ่ทันสมัยที่พึ่งพาทุนและการค้ากับต่างประเทศ ไม่ได้มีการกระจายการพัฒนาความสามารถ/ประสิทธิภาพในการผลิตไปได้ทั่วทุกภาคส่วน เช่น หัตถกรรม เกษตรกรรม การค้าปลีก การให้บริการขนาดกลาง ขนาดย่อม ทำให้เศรษฐกิจสำหรับประชาชนส่วนใหญ่ยังคงมีปัญหา ประสิทธิภาพต่ำ ผลตอบแทนต่ำ และไม่สามารถพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าได้อย่างต่อเนื่อง สม่าเสมอ ยั่งยืน

สาเหตุที่ประเทศไทยมีการวิจัยและพัฒนาน้อยเมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ ที่ก้าวหน้าทางเศรษฐกิจสังคมมากกว่า มีปัญหาจากหลายปัจจัยมากกว่าเรื่องรัฐบาลจัดสรรงบวิจัยและพัฒนาให้น้อย (ซึ่งเป็นเรื่องจริงด้วยเช่นกัน) เช่น การที่ทั้งประเทศมีนักวิจัยที่มีคุณภาพจำนวนน้อย หรือคนเก่งๆ ที่พอจะเป็นนักวิจัยที่มีคุณภาพ ก็ไป

ทำงานอื่นที่ได้ผลตอบแทนและมีความก้าวหน้าในอาชีพ มีสภาพแวดล้อมและการทำ
งานที่ท้าทายหรือมีผลในทางปฏิบัติมากกว่า อาชีพนักวิจัยในประเทศไทย ยังมีฐานะ
ทางสังคมไม่ค่อยเป็นที่ยอมรับ รวมทั้งผลงานวิจัยอาจจะถูกเก็บไว้บนหิ้งมากกว่าจะมี
ผู้บริหารอ่านและนำไปประยุกต์ใช้

การที่ผู้บริหารทั้งในระบบการเมืองและการบริหารราชการไม่สนใจจะอ่านและ
นำงานวิจัยภายในประเทศไปใช้งาน เพราะพวกเขาคิดในกรอบว่าการซื้อเทคโนโลยี
และการส่งเสริมให้ต่างชาติเข้ามาลงทุนสามารถเพิ่มความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ
ได้เร็วกว่า ถูกกว่า รวมทั้งนักบริหารของไทยไม่ค่อยชอบอ่าน ไม่ชอบการเรียนรู้ คือไม่มี
ลักษณะนักวิชาการ นักวิจัย คำนคว้าและไม่ได้ตระหนักว่าคนไทยนั้นอาจจะวิจัยและ
พัฒนาความรู้และเทคโนโลยีที่เหมาะสมในบางเรื่องที่มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างไป
จากประเทศพัฒนาอุตสาหกรรมได้ดีกว่าที่จะซื้อหา เข้า ฟังพาเทคโนโลยีจากประเทศ
เหล่านั้นมากเกินไป

การจะแก้ไขปัญหานี้ได้ ต้องการมองปัญหาอย่างเชื่อมโยงเป็นระบบองค์รวม
และการแก้ไขอย่างครบวงจร เริ่มจากการปฏิรูปการอบรมเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวและ
โรงเรียนอนุบาล, การปฏิรูปการศึกษาและการปฏิรูปสื่อสารมวลชน ให้เด็กและเยาวชน
ประชาชนทั้งประเทศให้เป็นคนมีอุปนิสัย ความคิด จิตใจ อยากรู้อยากเห็น สนใจ
ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัว รักการอ่าน การสังเกต คำนคว้า ทดลอง คิดวิเคราะห์
สังเคราะห์ มีจิตใจเป็นนักวิทยาศาสตร์หรือนักวิชาการ⁵ ที่มุ่งแสวงหา ความจริงและ
พยายามพิสูจน์ด้วยหลักฐานและการคิดหาเหตุผล หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ มีอุปนิสัย
ความคิด จิตใจ เป็นนักวิจัย คำนคว้าแสวงหาความรู้ที่เชื่อถือได้และเป็นประโยชน์

อุปนิสัยเช่นนี้คือสิ่งที่เราต้องช่วยกันสร้างตั้งแต่เด็กเล็ก และต้องสร้างกันใหม่
ปฏิรูปกันใหม่ทั้งระบบตั้งแต่การเลี้ยงดูเด็ก ระบบการศึกษา สื่อสารมวลชน และ ระบบ
เศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม เพื่อพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง
ของคนทั้งประเทศ การวางรากฐานที่ดีจะสามารถนำไปสู่การพัฒนาวิจัยระดับสูงทั้ง
ด้านวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ สังคมศาสตร์ และ มนุษยศาสตร์ได้

⁵คำว่านักวิทยาศาสตร์ หมายถึง คนที่สนใจหาความรู้อย่างเป็นเหตุผล มีหลักฐานข้อมูล การวิจัย ยืนยัน
ซึ่งรวมทั้งนักวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ และนักวิทยาศาสตร์ทางสังคมด้วย แต่คนส่วนใหญ่ยังเข้าใจว่าเป็นนัก
วิทยาศาสตร์ (ฟิสิกส์, เคมี, ชีวะ ฯลฯ) คำว่านักวิชาการมักใช้ในความหมายกว้าง บางคนก็ตีความคำๆ นี้ว่าเป็นนัก
ทฤษฎีรู้แต่ตำราหนังสือมากกว่าปฏิบัติ แต่นักวิทยาศาสตร์หรือนักวิชาการที่แท้คือคนที่ต้องเรียนรู้จากประสบการณ์
ภาคปฏิบัติด้วย

วิธีการที่เราทำกันคือ การคัดนักเรียนที่เรียนเก่งด้านวิทยาศาสตร์ (ธรรมชาติ) คณิตศาสตร์ไปเข้าโรงเรียนที่เน้นการพัฒนาพวกเขาให้เก่งยิ่งขึ้น เป็นเรื่องที่มีประโยชน์อยู่ แต่วิธีนี้จะคัดคนได้เพียงจำนวนน้อย ถ้าเราปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ ตั้งแต่ระยะการตั้งครรภ์ของแม่และเด็กปฐมวัย จะมีจำนวนคนที่สนใจและเรียนเก่งทางด้านวิทยาศาสตร์ธรรมชาติเพิ่มขึ้นได้มากกว่า รวมทั้งทำให้คนเรียนเก่งด้านวิทยาศาสตร์สังคมได้เพิ่มขึ้นด้วย

ปัญหาหนึ่งที่ประเทศไทยมีผู้เรียนระดับมหาวิทยาลัยและมีผลงานวิจัย ด้านวิทยาศาสตร์ธรรมชาติน้อย เพราะเราไม่ได้ส่งเสริมให้เด็กรักและสนใจการคิดวิเคราะห์ อย่างมีเหตุผล และสนใจเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ มาตั้งแต่ต้น ทั้งประเทศมีครูที่เรียนจบมาทางวิชาคณิตศาสตร์วิทยาศาสตร์โดยตรงและสอนได้ดีไม่น้อยเกินไป บางคนก็สอนแบบท่องจำ ผู้เรียนเข้าใจยาก เรียนไม่สนุก ตำราเรียนและสื่อส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยทันสมัย ไม่ตอบสนองต่อสมองเด็ก/เยาวชนที่ต้องการสื่อที่มีสีสัน เข้าใจง่าย เชื่อมโยงอย่างเป็นระบบ ทั้งประเทศมีห้องทดลองและอุปกรณ์การทดลองทางวิทยาศาสตร์ ในโรงเรียนต่างๆ น้อยมาก มีพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์และสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ วิทยาศาสตร์น้อย ทำให้นักเรียนไทยส่วนใหญ่อ่อนด้านวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ (ความจริงก็อ่อนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษแบบใช้งานได้ด้วย) ทำให้คนที่เรียนจบมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นคนประเภทอยากรู้อยากเห็น คิดอย่างมีเหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ และมีพื้นฐานวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ที่ดีน้อย⁶

ปัญหาต่อมาคือนักเรียนมัธยมส่วนหนึ่งที่เก่งด้านวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ นิยมไปเรียนวิชาชีพ เช่น แพทย์ วิศวกรรมศาสตร์ บัญชี และคอมพิวเตอร์มากกว่า เพราะระบบเศรษฐกิจไทยมีการให้ผลตอบแทนและความก้าวหน้าในการทำงานมากกว่าการเป็นนักวิทยาศาสตร์ นักคณิตศาสตร์ เป็นครูอาจารย์ หรือนักวิจัยด้านนี้ การสำรวจจะระดับความรู้ของนักศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนคณะครุศาสตร์หรือศึกษาศาสตร์ เอกคณิตศาสตร์ พบว่าพื้นฐานความรู้ค่อนข้างอ่อน⁷ ดังนั้นการจะแก้ไขให้มีการวิจัยและการพัฒนาที่

⁶อาจจะรวมทั้งวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์ ที่เราเรียกขื่อย่อว่า Stem ซึ่ง สวทช. ก็พยายามส่งเสริมอยู่อย่างค่อนข้างจำกัด เช่น การจัดฝึกอบรมครูคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ พบปัญหาว่าครูจำนวนมากไม่มีพื้นฐานเป็นคนที่ดีอย่างมีเหตุผลเป็น ทำให้การฝึกอบรมได้ผลต่ำกว่าที่คาด

⁷สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) ข้อเสนอการสร้างและคัดเลือกครูสอนดีรุ่นใหม่ด้วยการยกระดับคุณภาพการศึกษา 28 ธันวาคม 2559

เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศมากขึ้น นอกจากนี้จะแก้ปัญหาทั้งการปฏิรูปการเรียนรู้ตั้งแต่โรงเรียนปฐมวัยดังได้กล่าวมาแล้วยังจำเป็นต้องปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจและการจ้างงานให้ส่งเสริมให้คนอยากเรียนและทำงานเป็นครูและนักคณิตศาสตร์วิทยาศาสตร์ไปพร้อมๆ กัน จึงจะได้ผล

แนวทางการทำงานของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) ทำอยู่ทั้งในเรื่องการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และเทคโนโลยี การจัดฝึกอบรมพัฒนาครู การให้ทุนเรียนด้าน STEM การผลิตตำรา, สื่อการสอน ฯลฯ เป็นแนวทางที่ควรเพิ่มการให้งบประมาณและกำลังคนเพื่อให้ขยายผลการทำงานได้แพร่หลายเพิ่มขึ้น

ความที่ประเทศไทยขาดแคลนนักวิทยาศาสตร์ธรรมชาติและ นักคณิตศาสตร์มาก ทำให้บางคนมองแบบแยกส่วนว่า เราต้องทุ่มเทงบประมาณกำลังคนเพื่อพัฒนาด้านนี้เพิ่มขึ้น และลดด้านสังคมศาสตร์มนุษยศาสตร์ลง ทั้งๆ ที่ความจริงแล้ว สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ ก็คือ วิทยาศาสตร์แบบหนึ่งซึ่งอาจเรียกได้ว่า วิทยาศาสตร์ด้านสังคม ที่ต้องการการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ที่เหมาะสม ให้มาช่วยแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมไทยที่มีปัญหาอยู่ไม่น้อยไปกว่าด้านวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ประเทศต้องอาศัยองค์ความรู้ทั้ง 2 ด้าน คือ วิทยาศาสตร์ธรรมชาติและ วิทยาศาสตร์ด้านสังคมอย่างเชื่อมโยงควบคู่กันไป คำว่าเทคโนโลยีคือการประยุกต์ใช้ที่เราอาจใช้คำว่าเทคโนโลยีทางสังคม และนวัตกรรมทางสังคมได้ เช่นเดียวกับเวลาพูดถึงเทคโนโลยีและนวัตกรรมของวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ

มหาวิทยาลัยไทยอาจจะผลิตจำนวน/สัดส่วนบัณฑิตด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ได้มากกว่าด้านวิทยาศาสตร์ธรรมชาติจริง แต่คุณภาพบัณฑิต, อาจารย์ และองค์ความรู้ด้านสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ของประเทศไทย ก็ยังอยู่ในระดับต่ำ หรือยังไม่สามารถนำความรู้ด้านวิทยาศาสตร์สังคม ไปใช้แก้ไขปัญหาและพัฒนาด้านเศรษฐกิจสังคมการเมืองของประเทศไทยได้อย่างถูกต้อง และอย่างมีประสิทธิภาพมากนัก ต้องมีการวิจัยและพัฒนา รวมทั้งการปฏิรูปการศึกษาด้านสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์อย่างวิเคราะห์เจาะลึก อย่างวิพากษ์วิจารณ์ อย่างมีคุณภาพและสอดคล้องกับความเป็นจริงของสังคมไทยมากขึ้น เพื่อที่เราจะสามารถนำความรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีด้านสังคม (เช่น เศรษฐศาสตร์การเมือง การบริหารจัดการ ฯลฯ) ไปแก้ไขปัญหาและพัฒนาทางสังคมได้ดีขึ้นกว่าปัจจุบัน ขณะเดียวกันก็

จะช่วยให้เราสามารถนำความรู้ด้านวิทยาศาสตร์สังคมที่ใช้งานได้จริงไปบริหารจัดการ การวิจัย พัฒนา ประยุกต์ใช้วิทยาศาสตร์ธรรมชาติและเทคโนโลยีจากธรรมชาติให้ได้ ผลเพิ่มขึ้นได้ด้วย

หากประเทศไทยต้องการพัฒนาการศึกษา การวิจัยและการพัฒนาอย่างเป็น ระบบ องค์กรรวม เราต้องส่งเสริมให้ ครูอาจารย์ นักวิจัย นักเรียน นักศึกษา เรียนรู้หลัก ใหญ่ๆ ของทั้งวิทยาศาสตร์ธรรมชาติและวิทยาศาสตร์สังคมอย่างเห็นความสัมพันธ์ เชื่อมโยงกัน ศึกษาเรื่องชีวิต ธรรมชาติ สังคมจากมุมมองของสาขาวิชาการต่างๆ อย่าง กว้างขวาง และรู้จักใช้มุมมองแบบพหุวิทยาการ (หรือสหวิทยาการ) ไปแก้ไขปัญหา เศรษฐกิจ สังคมการเมืองทุกด้านอย่างเป็นระบบองค์กรรวม แทนที่จะเน้นการศึกษาแบบ แยกสาขาความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านแบบคับแคบ ซึ่งเปรียบเหมือนการสอนให้รู้จัก ต้นไม้ และสิ่งมีชีวิตในป่าชนิดต่างๆ อย่างละเอียดละออแบบผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน แต่ไม่รู้จักป่าไม้ทั้งป่า หรือไม่รู้จักภาพรวมของระบบนิเวศ ในความหมายกว้าง ซึ่งรวม ทั้งเรื่องเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อม

เนื่องจากเศรษฐกิจเป็นพื้นฐานสำคัญในการดำรงอยู่ของมนุษย์ ชุมชน และ ประเทศ นโยบายพัฒนาเศรษฐกิจ จึงเป็นตัวการสำคัญในการกำหนดเรื่องการจัดการ การศึกษาและเรื่องอื่นตามมา การที่รัฐบาลไทยทุกรัฐบาลเน้นนโยบายส่งเสริมการลงทุน การค้าเสรีให้ทุนต่างชาติและ ทุนขนาดใหญ่ เข้าลงทุนพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อส่งออก เป็นด้านหลัก ทำให้ทั้งภาครัฐภาคธุรกิจเอกชนต่างสนใจจะลงทุนด้านวิจัย และพัฒนา ของตนเองน้อย เพราะการพัฒนาเศรษฐกิจแนวนี้ การซื้อหรือเช่าเทคโนโลยีจากต่าง ประเทศก็ทำได้ อย่างไรอย่างน้อยก็ในระยะสั้นระยะกลางได้อยู่แล้ว ชนชั้นนำไทยบางส่วนก็ มองง่ายๆ ว่า วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีของประเทศ พัฒนาอุตสาหกรรมก็เจริญก้าวหน้า กว่าไทย และประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศเล็กยากจนคงไม่มีทางจะวิจัยและพัฒนาไป แข่งกับเขาได้ การซื้อ (หรือเช่า) วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีจากคนอื่นน่าจะนำมาใช้งาน ได้เร็วกว่า และเงินลงทุนต่ำกว่าการวิจัยและพัฒนาด้วยตนเอง แต่กรอบความคิดเช่น นี้เป็นการมองแบบถูกบริษัททุน ข้ามชาติเป็นผู้กำหนดครอบงำและเป็นการมองระยะ สั้น มองแต่เรื่องการเติบโตทางเศรษฐกิจโดยรวม ไม่ได้มองประโยชน์ระยะยาวและไม่ ได้มองความเจริญก้าวหน้าชนิดที่จะเป็นประโยชน์ต่อคนไทยส่วนใหญ่หลายด้านใน ระยะยาว

จริงๆ แล้วการวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งรวมทั้งด้านสังคมด้วย เป็นเรื่องที่ยืนอยู่กับความเหมาะสมสำหรับคนในแต่ละประเทศด้วย เทคโนโลยีที่กำลังก้าวหน้า ทันสมัยที่สุด ใหญ่ที่สุด เร็วที่สุด ไม่จำเป็นต้องดีสำหรับประเทศไทยซึ่งหมายถึงคนไทยทั้งหมดเสมอไป ไทยเราเป็นประเทศระดับกลางค่อนข้างใหญ่ที่มีประชากรมากลำดับที่ 20 ของโลก มีพื้นที่ทำการเกษตรได้มาเป็นลำดับที่ 18 ของโลก^๘ ตั้งอยู่ในเขตร้อน มีทรัพยากรธรรมชาติ มีความหลากหลายทางชีวภาพมาก เหมาะสำหรับการวิจัยและพัฒนาทางด้านชีวภาพ เช่น เรื่องสมุนไพร พืช สัตว์ ทั้งประเทศไทยมีศักยภาพที่จะพัฒนาทรัพยากรในประเทศ พลังงานทางเลือก สาธารณสุขทางเลือก ภูมิปัญญาท้องถิ่น หัตถกรรม ศิลปวัฒนธรรมทั้งท้องถิ่น พัฒนาระบบสหกรณ์ และการจัดองค์กรแบบร่วมมือกันเพื่อส่วนรวมเพิ่มขึ้นได้อีกมาก หากมีประเทศไทยหันมาส่งเสริมวิจัยและเผยแพร่ความรู้เทคโนโลยีที่เหมาะสมอย่างจริงจังเพิ่มขึ้น

ที่สำคัญควบคู่กันคือ ประเทศไทยควรเลือกใช้นโยบายพัฒนาเศรษฐกิจแนวเน้นการพึ่งตนเองระดับประเทศ คือพึ่งแรงงาน ทรัพยากร เทคโนโลยีที่เหมาะสม และตลาดภายในประเทศเป็นสัดส่วนสูงขึ้น ลดสัดส่วนการพึ่งพาการลงทุนและการค้ากับต่างประเทศลงมาเหลือแค่ระดับที่จำเป็นและเป็นประโยชน์ต่อคนไทยส่วนใหญ่ในระยะยาวจริง^๙ หากชนชั้นนำไทยเข้าใจเรื่องนี้และเลือกแนวทางพัฒนาประเทศแนวนี้ เราจะพัฒนาประเทศได้อย่างมั่นคง สมดุล เป็นธรรม ยั่งยืน ได้มากกว่า แนวทางการพัฒนาทุนนิยมอุตสาหกรรมแบบพึ่งพาการลงทุนและการค้ากับต่างประเทศที่เน้นการซื้อ และเลียนแบบวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี

3. เป้าหมายการศึกษาควรอยู่ที่การสร้างมนุษย์ที่รู้จักตัวเองและสังคม มีจิตสำนึกที่จะช่วยกันสร้างสังคมที่สันติสุข

คำว่า การศึกษา (Education) หมายถึงการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ มีสถานศึกษา ครูอาจารย์ หลักสูตร ตำรา สื่อการสอน ฯลฯ แต่คำที่มีความหมายสำคัญกว่าคือ Learning - การเรียนรู้ มนุษย์ทุกคนนอกจากจะเรียนรู้จากครูอาจารย์ ตำรา สื่อการสอนต่างๆ จากการจัดการศึกษาอย่างเป็นทางการแล้ว ยังสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองจากการอ่าน การสมาคม ทำงานร่วมกับคนอื่น และการหาความรู้จากแหล่ง

^๘www.wikipedai.org List of Countries by Population, Cultivated Area

^๙วิทยากร เชียงกุล. เศรษฐศาสตร์แนวใหม่ เพื่อชีวิตและระบบนิเวศที่สันติสุข. กรุงเทพฯ: 2556.

ต่างๆ ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ไม่ใช่แค่การไปเข้าเรียนในสถาบันการศึกษาเท่านั้น การจัดการศึกษาจะได้ผลมากน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับตัวผู้เรียนเองอย่างมากด้วย ผู้ใหญ่ควรช่วยกันสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดีให้กับเด็ก ทำให้เด็กมีความสุข ความพอใจ ความอยากเรียนรู้ทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน เป้าหมายการศึกษาควรถือความสุข ความพอใจ เป็นเป้าหมายที่สำคัญอันดับแรกจะช่วยให้เป้าหมายการเรียนเก่งและการเป็นพลเมืองดีเป็นไปได้มากขึ้น การวิจัยพบว่า เด็กที่มีความสุขจะเรียนและสอบได้ดีกว่าเด็กที่ไม่ค่อยมีความสุข พวกเขาจะกระตือรือร้นมากกว่า มีความมานะอดทนมากกว่า มีความคิดสร้างสรรค์มากกว่า มีสมาธิมากกว่า และเข้ากับทั้งเพื่อนและครู ได้ดีกว่าเด็กที่ไม่มีมีความสุข

คนที่มีความสุขจะมองโลกในแง่ดี คิดสร้างสรรค์และอยากช่วยให้คนอื่นมีความสุข ทำให้เขามีโอกาสพัฒนาเป็นคนดีได้มากกว่าคนที่ไม่มีมีความสุข นี่ควรถือเป็นเป้าหมายในการปฏิรูปการศึกษาที่สำคัญที่สุด เพราะการศึกษาที่เน้นการสร้างคนเก่งแบบแข่งขันใครแพ้ถูกคัดออก เน้นการพัฒนาความรู้ทักษะให้ไปทำงานเพื่อสร้างผลผลิตและทำเงินให้ได้มากที่สุดนั้น ถึงจะมีประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจโดยรวมหรือการผลิตสินค้า/บริการให้เจริญเติบโตขึ้นได้ระยะหนึ่ง แต่มีข้อจำกัดในการสร้างคนที่มีทัศนคติ, ค่านิยม เน้นเรื่องเศรษฐกิจด้านเดียวที่เรามักจะเรียกว่า **มนุษย์เศรษฐกิจ** (หรือสัตว์เศรษฐกิจ) การเน้นการสร้างคนประเภทนี้อาจเท่ากับการมุ่งสร้างคนที่สนใจเฉพาะเรื่องผลประโยชน์ของตัวเอง มีความเข้าใจ เอื้ออาทรต่อคนอื่นน้อย และไม่ได้มีจิตสำนึกแบบพลเมืองดีที่รับผิดชอบ เอาใจใส่เรื่องส่วนรวมมากเท่าที่ควร

ปัจจัยที่จะทำให้คนเรามีความสุข ความพอใจอย่างแท้จริง หรืออย่างค่อนข้างยั่งยืน ประกอบด้วย **ความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดหรือทักษะในทางสังคม** (บางคนเรียกรวมๆ ว่า **ทักษะชีวิต**) การมองโลกในแง่บวกหรือแง่ดีอย่างสมจริง และสร้างสรรค์ ไม่วิตกกังวลมากเกินไป การรู้จักปรับตัวกลับคืนสภาพเดิมได้เร็วหลังจากเผชิญปัญหา มีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่น รู้สึกว่าได้รับการยอมรับจากเพื่อน (จากสังคม) มีความรัก เอื้ออาทร เมตตา กรุณาต่อคนอื่น การมีทักษะในการสื่อสารที่ดี การมีกรอบคิดที่ตระหนักถึงการมองโลกปัจจุบันอย่างเป็นอยู่จริงมากกว่าจะเสียใจกับอดีต ขณะเดียวกันก็รู้จักมองออกไปไกลถึงอนาคตอย่างไม่ได้คาดหวังสูงเกินจริง

ปัจจัยที่ทำให้คนมีความสุข ความพอใจ กล่าวมานี่คือปัจจัยชุดเดียวกันที่ทำให้คนเราประสบความสำเร็จในการเรียนและการทำงาน ด้วย นักเรียนที่มีความสุข ความ

พอใจ มีแนวโน้มจะเรียนและสอบได้ดีกว่านักเรียนที่ไม่มีความสุข เด็กที่รักการอ่าน อ่านหนังสือเป็น จะสนุกกับการอ่านหนังสือวรรณกรรม สารคดีต่างๆ ที่มีประโยชน์ไม่น้อยกว่าตำราเรียน โดยไม่รู้สึกว่านี่คือการทำงานภาคบังคับที่น่าเบื่อ คนที่ทำงานอย่างมีความสุข ความพอใจ เข้ากับคนอื่นๆ ได้ดี มีความคิดเชิงบวก มีความรู้สึกทำงานและชีวิตมีความหมายจะประสบความสำเร็จได้มากกว่าคนที่ทำงานด้วยความรู้สึกเบื่อหน่าย เคร่งเครียด ทุกข์ทรมาน¹⁰

เรื่องนี้นักวิจัยเรื่องการทำงานของสมองยืนยันว่า หากบรรยากาศในห้องเรียนเป็นมิตร ทำให้ผู้เรียนมีอารมณ์ดี ไม่กลัว ไม่กังวล รู้สึกว่ายาก ทำท่ายเหนื่อยๆ แต่เป็นเรื่องที่น่าสนใจ ไม่ถึงกับเครียดมากนัก ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีกว่าในบรรยากาศที่ครูสอนแบบเข้มงวด หรือชอบว่าชอบกระแหนะกระแหนะเด็ก¹¹

การปฏิรูปการศึกษาควรมีเป้าหมายหลักให้**ผู้เรียนมีแรงจูงใจอยากรู้ อยากเห็น อยากเรียนรู้ และได้กำกับการเรียนรู้ด้วยตนเองเพิ่มขึ้น** ครูควรเป็นผู้ส่งเสริมผู้ช่วยที่แนะมากกว่าการกำหนดวิธีการสอนการเรียนทุกอย่าง ที่สำคัญคือ การช่วยให้ผู้เรียนมีความสุขในการเรียนและรักการเรียนรู้ด้วยตนเอง ได้เรียนรู้เรื่องความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาด (ทักษะ) ทางสังคม เพื่อที่จะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มากกว่าแค่มนุษย์เศรษฐกิจที่รู้จักการทำมาหากินหรือการหาเงินเท่านั้น

คำว่ามนุษย์ที่สมบูรณ์ หมายความว่ามนุษย์เราควรสามารถสนองความต้องการหลายมิติ เช่น ทางจิตใจ อารมณ์ความรู้สึก ทางวัฒนธรรม หรือการต้องการได้รับการรัก การยอมรับจากคนอื่นในสังคมด้วย ไม่ใช่แค่ความต้องการสนองตอบทางร่างกายหรือทางเศรษฐกิจเท่านั้น กล่าวในอีกแง่หนึ่งมนุษย์ที่สมบูรณ์คือมนุษย์ที่ฉลาดทั้งทางปัญญา ทางอารมณ์ และทางสังคม เป็นทั้งคนมีความสุข ความพอใจ และเป็นพลเมืองดีที่รับผิดชอบในทางสังคม ไม่ใช่แค่เก่งในแง่ทำงานที่ประสบความสำเร็จมาก มีรายได้สูงแต่อาจเป็นคนเห็นแก่ตัวและไม่มีความสุข ความพอใจอย่างแท้จริง

แนวทางการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์, มีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม

1. ส่งเสริมสร้างแรงจูงใจภายในให้เด็กเยาวชน ผู้ใหญ่ เกิดความรักในการอ่าน การอยากรู้ อยากเห็นอย่างต่อเนื่อง การอยากเรียนรู้ โดยไม่ต้องไปเน้น

¹⁰Martin Seligman Authentic Happiness, 2002

¹¹ วิทยากร เชียงกูล การเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ สายธาร 2549

จุดมุ่งหมายอื่นใด นอกจากเพื่อความรักในการเรียนรู้โดยตัวของมันเอง **คนที่รักการอ่าน อ่านหนังสือเป็น จะสนุกหรือเพลิดเพลินกับการอ่านโดยไม่รู้สึกว่าการอ่านหนังสือคือการทำงานภาคบังคับที่น่าเบื่อ**

2. **เน้นการพัฒนาความสามารถหรือความฉลาดทางด้านสังคมและอารมณ์ของผู้เรียน**ควบคู่ไปกับความฉลาดทางปัญญาหรือความรู้/ทักษะทางวิชาที่พื่อนำไปใช้ในการทำงานในโลกจริงได้อย่างถือเป็นเรื่องสำคัญ การสอนการเรียนรู้ควรจะใช้แนวทางการเรียนรู้จากการร่วมมือ (Collaborative Cooperative Learning) ที่ฝึกให้ผู้เรียนเรียนรู้ ทำงานร่วมกันเป็นทีม ช่วยเหลือกัน รุ่นพี่หรือคนที่เก่งกว่าช่วยติวคนอื่น ฯลฯ

3. **เปิดกว้างให้เด็กมีโอกาเล่น** ออกกำลังกายและทำกิจกรรมที่เขาสนุก เพลิดเพลิน รวมทั้งกิจกรรมศิลปะวัฒนธรรม และได้เรียนรู้พัฒนาตนเองในหลายด้าน โดยการรู้จักแบ่งเวลาทำกิจกรรมต่างๆ อย่างสมดุล/เหมาะสม

4. **เปลี่ยนแปลงวิธีการประเมินผลหรือสอบโดยไม่เน้นการจัดลำดับของนักเรียนในชั้นเรียน** การประเมินผลที่ดีควรวัดพัฒนาการในการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคน เน้นการแข่งขันกับตัวเอง (พัฒนาตัวเอง) มากกว่าเน้นการแข่งขันกับคนอื่น และให้ผู้เรียนตระหนัก รู้จักการประเมินผลด้วยตัวของเขาเองได้ด้วย เขาจะได้รู้ว่าเขาเรียนได้แค่ไหน ต้องปรับปรุงตัวเองอย่างไร การประเมินผลระดับชาติในระดับชั้นประโยค เช่น มัธยมปลายและการสอบคัดเลือกเข้าสถาบันการศึกษาระดับสูงขึ้นไป ควรประเมินผลโดยเน้นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ จับประเด็นสำคัญเป็น ฯลฯ มากกว่าการท่องจำข้อมูล และควรพิจารณาพัฒนาการของผู้เรียนจากความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดทางด้านสังคม พิจารณาการพัฒนาบุคลิกอุปนิสัยใจคอ ค่านิยม ที่มีวุฒิภาวะคิดบวก คิดสร้างสรรค์ด้วย นี่คือการศึกษที่แท้จริงหรือโดยสมบูรณ์ ซึ่งมีความหมายมากกว่าแค่การได้เรียนรู้สาขาวิชาบางวิชาแล้วสอบผ่านหรือได้คะแนนดี

5. **เลิกการสนับสนุนให้เด็กต้องเรียนพิเศษตอนเย็น/เสาร์-อาทิตย์** เพื่อมุ่งแข่งขันให้เรียนเก่งกว่าคนอื่นหรือเรียนได้เร็วกว่าเด็กอื่นตั้งแต่อายุยังน้อย เพราะถึงเด็กบางคนจะมีความฉลาดทางปัญญาที่จะทำได้ แต่ถ้าพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมของเขายังไม่พร้อม หรือเมื่อเขาต้องใช้เวลาเรียนหนักมากไป, เครียดมากไป, อย่างไม่สมดุลกับความต้องการของชีวิตที่ต้องการพัฒนาด้านอื่นๆ พร้อมกันไปด้วย จะทำให้เขาเรียนไปอย่างไม่มีความสุข ถึงตอนต้นๆ เขาจะเรียนได้ แต่ก็อาจมีปัญหาทางด้าน

สุขภาพจิตตามมาในภายหลังได้ ทั้งนี้รวมทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครอง ไม่ควรคะยั้นคะยอให้ ลูกหลานเลือกเรียนสาขาวิชาในระดับอุดมศึกษาที่พ่อแม่ ผู้ปกครองชอบหรือคิดว่าจะเป็นอาชีพที่ก้าวหน้า คนยกย่อง มีโอกาสทำรายได้สูง แต่ผู้เรียนไม่ได้ชอบและหรือไม่ได้ถนัดอย่างแท้จริงด้วย พ่อแม่ไม่ควรคาดหวังจากลูกมากเกินไป จนเป็นการกดดันให้เกิดความเครียด ขนาดเด็กเรียนเก่งยังมีปัญหาความเครียดฆ่าตัวตายได้เพราะถูกคาดหวังในเชิงมุ่งแข่งขันกับคนอื่นในสังคมมากเกินไป ควรส่งเสริมให้ลูกเรียนรู้จักตัวเองและพัฒนาสิ่งที่เขาถนัดหรือชอบให้ดีที่สุดเท่าที่เขาจะทำได้ โดยไม่ต้องไปเน้นเรื่องการแข่งขันกับคนอื่น

6. **ส่งเสริมให้เด็กตั้งคำถาม คิด วิเคราะห์** ภูมิวิธีที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น การอ่านแบบจับใจความได้ดี ภูมิวิธีเลือกหนังสือ ค้นคว้าหาข้อมูล เปิดใจกว้าง ลดอคติ มองทั้งด้านบวก ด้านลบอย่างรอบด้าน วิพากษ์วิจารณ์วิเคราะห์ความเชื่อถือของข้อมูล สามารถวิเคราะห์ตีความข้อมูลแบบเชื่อมโยงและประยุกต์นำไปใช้ในชีวิตจริงได้ เรียนรู้แบบแก้ปัญหาเป็น เรียนรู้แบบทดลอง ฝึกภาคปฏิบัติทำโครงการต่างๆ ออกไปเรียนรู้โลกจริงด้วย

7. **รู้จักการแบ่งเวลาและการใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ต** สมาร์ทโฟน คอมพิวเตอร์พกพา ฯลฯ อย่างเหมาะสมกับวัย และอย่างสมดุลกับการใช้ชีวิตคนอื่นๆ เพื่อเรียนรู้จากโลกจริง การวิจัยหลายประเทศไม่สนับสนุนให้เด็กเล็กใช้เครื่องมือเหล่านี้ เพราะเขาควรจะได้เรียนรู้จากโลกจริงมากกว่าโลกเสมือน เด็กที่โตหน่อยก็ควรใช้เครื่องมืออย่างจำกัดทั้งในเรื่องเวลาและโปรแกรมที่ใช้ พ่อแม่ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ควรติดตามหาความรู้ในเรื่องนี้อย่างรู้เท่าทัน ทั้งข้อดีและข้อเสียของเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ที่เป็นเหมือนดาบ 2 คมที่มีทั้งประโยชน์และโทษ ประโยชน์คือ ช่วยให้เราค้นคว้าหาข้อมูลข่าวสารความรู้ ติดต่อสื่อสารกับคนอื่นได้สะดวกรวดเร็วขึ้น โทษคือ หากไปเสพติดหมกมุ่นใช้เวลากับมันมากเกินไป โดยเฉพาะในเรื่องการเล่นเกม การเล่นเกมพนัน การหมกมุ่นกับเรื่องเพศ หรือความสนุกแบบฉาบฉวยในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทำให้สูญเสียทั้งเวลา มีปัญหาทั้งทางสุขภาพกายและสุขภาพจิตและหรือปัญหาอื่นๆ ได้

เรื่องพวกนี้ต่างประเทศมีการวิจัยเรื่องผลกระทบของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ทั้งด้านบวกและด้านลบต่อนักเรียน นักศึกษากลุ่มต่างๆ อยู่มาก ไทยยังวิจัยเรื่องพวกนี้น้อย ซึ่งควรจะทำเพิ่มขึ้น ขณะเดียวกันก็ควรติดตามผลการวิจัยในต่างประเทศ เพื่อจะได้รู้เท่าทันปัญหาและป้องกันปัญหาไว้ก่อนตามแนวคิด “ปลอดภัยไว้ก่อน” สำหรับอะไร

ใหม่ๆ ที่อาจมีผลกระทบทางลบได้ การเลือกแนวทางปลอดภัยไว้ก่อนอีกทางหนึ่งคือ เดินสายกลาง รักษาความสมดุลระหว่างการเรียนรู้จากโลกจริงและการเรียนรู้จากโลกในอินเทอร์เน็ต เรียนรู้จักเทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อใช้ด้านบวกให้เป็นประโยชน์ แต่ไม่หลงไหลเสพติดเป็นทาสสิ่งประดิษฐ์ทางเทคโนโลยี เราจึงจะได้ชื่อว่ามีการศึกษาหรือผู้ทรงภูมิปัญญาอย่างแท้จริง

การใช้คำว่ามนุษย์ที่สมบูรณ์อาจฟังดูเป็นอุดมคติ แต่แนวคิดของจิตวิทยาแนวบวกมองว่ามนุษย์ที่ประสบความสำเร็จและความสุขที่แท้จริงอย่างยั่งยืน คือผู้ที่สามารถพัฒนาอุปนิสัยที่เป็นจุดแข็ง/คุณธรรมของมนุษย์ใน 6 ด้าน ทำให้ผู้วิจัยอยากสรุปนี้คือ ความหมายที่ใกล้เคียงกับมนุษย์ที่สมบูรณ์ มนุษย์ที่แท้ มนุษย์ที่ประเสริฐ ที่ทางฝ่ายนักปรัชญาทางจริยธรรม/ทางศาสนาก็พยายามอธิบายกัน

จุดแข็ง/คุณธรรม 6 ด้าน ที่ควรเป็นเป้าหมายของการศึกษา - การพัฒนา มนุษย์ ประกอบไปด้วย

- 1) การสงสัยใคร่รู้ ความอยากรู้อยากเห็น การเปิดใจกว้าง (ที่จะรับฟังเรียนรู้) การรู้จักจัดการการเรียนรู้ การรู้จักมองภาพที่กว้าง การสร้างสรรค์ มีวิสัยทัศน์
- 2) ความกระตือรือร้น ความมุ่งมั่น กล้าหาญ กล้า ยืนหยัด มีคุณธรรม เป็นตัวของตัวเองอย่างคงเส้นคงวา มีชีวิตชีวา
- 3) การมองโลกในแง่ดี ชอบคุณคนและสิ่งที่ดีชอบคุณ มีมนุษยธรรม รักเมตตา ฉลาดทางอารมณ์และทางสังคม (เข้าใจตัวเองและคนอื่นในสังคม)
- 4) มีจิตสำนึกความเป็นพลเมือง รักความเป็นธรรม มีภาวะผู้นำที่ทำการเพื่อประโยชน์ส่วนรวม
- 5) การควบคุมจัดการกับอารมณ์ตนเอง มีแรงจูงใจในตัวเองในยามเผชิญอุปสรรคยังสามารถก้าวต่อไปได้ พิจารณาเรื่องต่างๆ อย่างใจเย็น รู้จักยับยั้งชั่งใจและอดเปรี้ยวไว้กินหวาน ไม่ด่วนทำตามแรงกระตุ้น
- 6) การตระหนักถึงสิ่งที่สูงเหนือกว่าตัวเราเอง (Spirituality) ซึ่งชมความงามความดีเลิศ รู้สึกรักชอบคุณ มีความหวัง มีอารมณ์ขัน สนใจเรื่องการยกระดับทางความคิด จิตวิญญาณ ที่สูงส่งกว่าตัวเราเอง หรือเรื่องอื่นๆ เช่น ช่วยเหลือคนอื่นที่ทุกข์ยากหรือด้อยโอกาสกว่าโดยไม่หวังผลตอบแทนใดๆ แสวงหาความจริงเรื่องชีวิต สังคม โลก¹²

¹²วิทยากร เชียงกูล The Power of Positive Thinking พลังแห่งการคิดบวก ไทยควอลิตี้บุ๊คส์ 2562

เอกสารอ้างอิง

- วิทยากร เชียงกุล. (2562). *The Power of Positive Thinking* พลังแห่งการคิดบวก. กรุงเทพฯ : ไทยควอลิตี้บุ๊กส์.
- วิทยากร เชียงกุล. (2549). *การเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพฯ: สายธาร.
- วิทยากร เชียงกุล. (2556). *เศรษฐศาสตร์แนวใหม่ เพื่อชีวิตและระบบนิเวศที่สันติสุข*. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร มีเดีย.
- วิทยากร เชียงกุล. (2563). *สภาวะการศึกษาไทย 2561/2562 การปฏิรูปการศึกษาในยุคดิจิทัล*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.).
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI). (2559). รายงานชุดการปฏิรูประบบบุคลากรครู: ข้อเสนอการสร้างและคัดเลือกครูสอนดีรุ่นใหม่ด้วยการยกระดับคุณภาพการศึกษา. เอกสารเผยแพร่วันที่ 28 ธันวาคม 2559. (เอกสารอัดสำเนา)
- Lieberman, Matthew D..(2013). **Social Why our Brains are wired to Connect**. New York: Crown Publishers.
- OECD-UNESCO. (2016). **Review for the Education System of Thailand**. Retrieved 25 Oct 2020. From <https://www.oecd.org/publications/education-in-thailand-9789264259119-en.htm>
- Seligman, M. E. P. (2002). *Authentic happiness: Using the new positive psychology to realize your potential for lasting fulfillment*. Free Press.